

שאלה 1

כבר במגילת העצמאות מצוין כי הכנסת הראשונה אמורה לכוון חוקה למדינת ישראל. בשל סיבות שונות הוחלט בשנת 1950 כי לא תכונן חוקה אחידה ומלאה למדינת ישראל אלא התקבלה יוזמת הררי אשר הציע כי החוקה תהיה בנוי חלקים של חוקי יסוד שונים ועצמאיים אשר לבסוף יתאגדו לחוקה אחת שלמה ומקיפה. כלומר לא יהיה ניסיון לכתוב חוקה אחת אחידה אלא מקבץ של חוקי יסוד שלימים יהפכו להיות חוקה אחד (דורון ורוזנטל, עמ' 387).

מאז ועד היום נשמרו הדפוסים נוצרו באותם ימים של הראשית המדינה (גלנור ובלאנדר, עמ' 93) והחוקה החלקית אשר נוצרה באותם ימים ועל הרקע הזה, ואשר נקראת על ידי גלנור ובלאנדר "חוקת 1949" חדרה למערכת הפוליטית של מדינת ישראל. בפועל, חוקת 1949 היא קובץ של הסדרים רשמיים ובלתי רשמיים ששיקפו את הדמוקרטיה ההסכמית של הפוליטיקה היישובית. שמה של דגם הדמוקרטיה, הסכמית, הוא כזה משום שהעקרונות שלהם הדמוקרטיה נבנו על ידי הסכמה בין היישוב ובין ההנהגה ולא על ידי יצירת משנה אחת אשר תהלום את הצביון והמטרה של המדינה. במהלך השנים היא שמרה על אופייה הזה כאשר היציבות השלטונית נעשית על ידי הסכמים והסדרים חוזרים אשר אמורים להבטיח את היציבות השלטונית של ההנהגה השולטת. החלק הפורמלי של חוקת 1949 נמצא במסמכים הרשמיים של ימי קום המדינה כמו הכרזת העצמאות, פקודת סדרי השלטון, חוק השבות וחוקים אחרים (גלנור ובלאנדר, עמ' 94). מסמכים אלו קיבלו מעמד רישמי בחוקי היסוד אשר נחקקו בשנות החמישים והשישים. למרות זאת, המסמכים הללו לא יכולים להוות חוקה רשמית ושלמה אשר תהלום צרכים של מדינה דמוקרטית מתפקדת ותשתית רחבה של תרבות פוליטית דמוקרטית במדינה מעולם לא נוצרה. זוהי דמוקרטיה של משא ומתן תמיד אשר שואף להגיע להסכמה של הקבוצות השונות אשר מרכיבות את המדינה.

דגם זה של הדמוקרטיה אשר התפתחה במדינת ישראל שונה מן הדגם של הדמוקרטיה הליברלית אשר מקובלת במדינות המערב. לפי הדגם הליברלי על החוקה להגביל את עצמה ולהבטיח את זכויות המיעוטים במדינה (דורון ורוזנטל, עמ' 390). בעת כינון חוקה ליברלית מן הסוג הזה יש ליצור פשרות רבות בין הקבוצות השונות אשר מרכיבות את העם. הדבר נכון אף יותר בעת כינון מדינה שזה עתה קמה, כמו מדינת ישראל, ואשר הכילה קבוצות שונות ומנוגדות מאוד זו לזו. האיזון בין הפשרות של הקבוצות

שאלה 2

א.

רעיון הפרדת הרשויות הוא רעיון אשר טען כי יש לפצל את כל הסמכויות שיש לריבון על הם עליו הוא שולט לישויות נפרדות ועצמאיות אשר יש ביכולתם להגביל ולבקר את שתי הישויות האחרות. עקרון זו נוסד מתוך עולם שבו השלטון היה אבסולוטי ושאר לבטל את המצב הזה בו הגוף השלטוני שולט על כל היבטי החיים של האזרחים במדינה שלו. לפי עקרון זו הסמכויות יתפצלו לשלוש רשויות שונות. הרשות השופטת אשר אחראית על מערכת השפיטה של האזרחים במדינה. הרשות המבצעת שהיא למעשה זרוע הממשל אשר מנהל בפועל את המדינה ביום ויהרשות המחוקקת שהיא למעשה גוף הפרלמנט אשר אחראי על חקיקת החוקים במדינה. לכל אחת מן הרשויות תחום אחריות בלעדי אשר יש ביכולתו להגביל את כוחו של האחרים. האיזון אשר נוצר בעקבות מערכת היחסים הזו מונע ריכוז כוח יתר בידי אחת הרשויות ועוזר להבטיח את שמירת טוהר המערכת אשר מנהלת את המדינה.

במשטרים פרלמנטרים פירוש הפרדת הרשויות הוא שלפרלמנט יש עליונות במערכת הפוליטית (גלנור ובלאנדר, עמ' 155). הסיבה לכך היא שהפרלמנט מייצג את בחירת העם, אשר ממנה את נציגי הפרלמנט. לכן, ומאחר והעם הוא הריבון במשטר דמוקרטי, על הפרלמנט להכתיב את הדרך שבה המשטר יבחר להתנהל. חשיבות הפרדת הרשויות הוא למנוע כי הפרלמנט ישחית את עצמו במהלך הזמן ויצבור כוח אשר למעשה ינהל את המדינה ללא ביקורת. במצב כזה המדינה תוכל להידרדר לעריצות או לאוליגרכיה (מיעוט פרלמנטרי אשר ישולט ללא עוררין). הוגי המחשבה המדינית, ובעיקר מונטסקייה הוגה רעיון הפרדת הרשויות, הבינו את חשיבות מניעת הכוח הבלתי מוגבל מן הפרלמנט ולכן יצרו את רעיון הפרדת הרשויות. עקרון הפרדת הרשויות לא נועד רק להגביל את הפרלמנט מפני כוח יתר אלא למעשה למנוע מכל אחת מן הרשויות להגיע לכוח כזה אשר עלול לגרום לו להפוך מסואב ושלא משרת את האינטרסים של הציבור בצורה הטובה ביותר. חשיבות ההפרדה היא יצירת מערך בלמים ואיזונים אשר תוך ביטול כוח האחד מהשני בצורה הדדית ישמור על יציבות שלטונית ואיזון בין הגופים אשר מנהלים את המדינה.